

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2024.23.3.163-173>

Skúmanie implementácie koncepcií na rozvoj slovenského školstva v Maďarsku

Research of the Implementation of the Concepts for the Development of Slovak Education in Hungary

Lucia Heldáková

Abstract

The article focuses on the research of the implementation of the Concept for the Development of the Slovak Educational System in Hungary, the so-called Our Compass Concept, which was presented in 2017 by the National Slovak Self-Government in Hungary. After a short historical excursion of Slovak education in Hungary, the author focuses on the importance of Slovak education in Hungary for the preservation of the Slovak minority in this territory. It is for this reason that supporting the functioning of the Slovak school system is important. The article presents the support of education "from above" in the form of research on the implementation of the aforementioned concept. At the same time, the author supplements the research with a "bottom-up" approach, in which she presents feedback from Slovak teachers working in Hungary. The data from Slovak teachers come from a questionnaire survey in 2019, and in this study, questions were processed where the teachers expressed their opinions both on the aforementioned concept of the development of Slovak education in Hungary, as well as on the extent to which the selected measures contribute to the functioning of the school system where they work.

Keywords: Pedagogue. National education. Hungary. Concept of development of Slovak educational system in Hungary.

Úvod

V dôsledku roztrúsenej existencie národností v Maďarsku a straty funkcie rodiny pokiaľ ide o odovzdávanie materinského jazyka ďalšej generácii musia vzdelávacie inštitúcie vytvárať podmienky potrebné na osvojenie si a rozvíjanie materinskej reči či na rozvoj a znalosť kultúry a histórie týchto etnických skupín (Bindorffer, 2007). Výber menšinovej školy pre vzdelávanie sa často považuje za formu poistenia proti asimilácii (Brubaker, Feischmidt, Fox, Grancea, 2006). Na druhej strane, ako zdôrazňuje A. Kolláthová (2003), národnostné vzdelávanie by malo študentom poskytnúť

dostatočné všeobecné a špecifické (minoritné) vedomosti, aby študenti boli úspešní vo všetkých oblastiach života, poskytnúť príležitosť na zachovanie a rozvoj menšinového jazyka a kultúry a presadzovať hodnoty tolerancie a rozmanitosti – na základe ktorej sa jednotlivci môžu sami rozhodnúť, či si želajú zapojiť sa alebo nezapojiť (aj) do národnostnej komunity, alebo inej skupiny/iných skupín.

V roku 2017 bola verejnosti predstavená Koncepcia rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku a Akčný plán na jeho rozvoj na obdobie rokov 2017 – 2020 zástupcami autorov týchto koncepcií, ktorými bola Celostátna slovenská samospráva v Maďarsku (CSSM). Hlavnými piliermi koncepcie sa stalo ovládanie slovenského jazyka a vzťah k slovenskému národu. Prvá časť vytyčuje všeobecné ciele a zásady, druhá sa venuje úlohám jednotlivých stupňov verejnej výchovy a školstva. Na tento dokument nadväzuje akčný plán na obdobie rokov 2017 – 2020 s konkrétnymi úlohami a osobami, ktoré sú zodpovedné za ich plnenie. Dokumenty tvoria organický celok a stanovujú úlohy pre CSSM, jej inštitúcie, pričom počítajú aj s príspevkom slovenských samospráv, spolkov, orgánov k zlepšeniu situácie v slovenskom školstve v Maďarsku. Implementácia koncepcie bola naplánovaná na obdobie 2 rokov, preto dnes s dostatočným časovým odstupom už vieme zhodnotiť mieru jej efektivity. K detailnejšiemu poznaniu stavu slovenského národnostného školstva v Maďarsku prispela i realizácia prvej fázy výskumného projektu Spoločenskovedného ústavu CSPV SAV, v.v.i. (SvÚ CSPV SAV, v.v.i.) a Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (VÚSM), ktorá bola zameraná na analýzu stavu školstva z pohľadu učiteľov vyučujúcich na školách v Maďarsku slovenský jazyk alebo v slovenskom jazyku. Výhodou realizácie projektu bolo zapojenie takmer všetkých pedagógov (139 z 142), čím výskum nadobudol na vysokej miere reprezentatívosti. Cieľom článku je analýza efektívnosti implementácie spomenutých koncepcií a to realizáciou dvoch prístupov. Prístup zameraný na analýzu zhora bude v článku formulovaný prostredníctvom zamerania sa na predstavené koncepcie v roku 2017. Pre zachovanie komplexnosti sme sa rozhodli realizovať i analýzu zdola, a to využitím dát zozbieraných vo výskume SvÚ CSPV SAV, v.v.i. a VÚSM v roku 2019.

Exkurz slovenským školstvom v Maďarsku od 90. rokov dodnes

Po komplikovanom vývoji slovenského školstva v Maďarsku, kedy čelilo mnohým problémom, výzvam, maďarizácii, kultúrnej diferenciacii, asimilácii, takmer úplnému zániku či snahám o znovu vybudovanie sa v roku 1995 otázka výučby v slovenskom jazyku na menšinových slovenských školách dostala aj do centra pozornosti Vysokého komisára pre národnostné menšiny OBSE Max van der Stoela. Ten vo svojom liste z 26. februára 1996 ministrom zahraničných vecí Maďarskej republiky László Kovácsovi

o slovenskom menšinovom školstve v Maďarsku napísal, že situácia slovenského jazyka v školskom systéme v Maďarsku je kritická (Szarka, 2000). K tejto situácii prispel celý komplex faktorov: nedostatky v systéme vyučovania slovenského jazyka v období minulého režimu a dominancia maďarského jazyka v súčasnom školskom systéme, dôsledky relatívnej slabosti identity v rámci slovenskej komunity, rastúci dopyt a záujem o vyučovanie cudzích veľkých jazykov ako angličtina, nemčina v školskom systéme atď. (Ďurkovská, Kentoš, 2021). V 90. rokoch 20. storočia sa začala v Maďarsku reforma verejného školstva, ktorá pozitívne ovplyvnila aj národnostné školstvo.¹ Podľa nariadenia Ministerstva školstva a kultúry č. 32 z roku 1997 O vydaní smerníc národnostnej a etnickej výučby rozoznávame tri typy národnostných škôl: jednojazyčné, dvojjazyčné školy a školy vyučujúce národnostný jazyk ako predmet. Jednojazyčné školy sú také, v ktorých vyučovanie (okrem maďarského jazyka a literatúry a cudzieho jazyka) prebieha v národnostnom jazyku. V dvojjazyčných školách prebieha vyučovanie dvojjazyčne, ale 50 % vyučovacích hodín (okrem maďarského a cudzieho jazyka) sa koná v národnostnom jazyku. Nariadenie konkrétne neurčuje predmety, ktoré by sa mali vyučovať v slovenskom jazyku, je to v kompetencii škôl. Jednotlivé inštitúcie samy určujú vo svojich vzdelávacích programoch predmety, ktoré sa budú vyučovať v slovenskom jazyku. Predpokladom splnenia vyššie uvedenej zákonnej povinnosti je dostatočný počet slovensky hovoriacich pedagógov. V školách vyučujúcich národnostný jazyk ako predmet prebieha vyučovanie v maďarskom jazyku, ale do rozvrhu je zakomponovaný aj národnostný jazyk a literatúra a tzv. slovenská vzdelanosť. V týchto školách je počet hodín slovenského jazyka 5 + 1 (týždenne je povinných 5 hodín slovenského jazyka a 1 hodina tzv. slovenskej vzdelanosti.) a podľa zákona je povinná 100 % účasť detí na výučbe slovenského jazyka.²

I napriek spomenutým snahám o povzbudenie slovenského národnostného školstva v 90. rokoch, obštrukcie z minulosti a vtedajší stav vyústili do školstva, ktoré sa s ťažkosťami usiluje o prežitie. Slovenské národnostné školstvo dnes čelí mnohým problémom a výzvam, ktoré sú úzko späté s typologickými špecifikami slovenskej menšiny na pozadí celého jazykového asimilačného

¹ Treba konštatovať, že tak ako priaznivo ovplyvnila táto reforma slovenské národnostné základné a stredné školy, tak skomplikovala a sťažila existenciu slovenských katedier v Maďarsku. Išlo o obdobie prebiehajúce v znamení integrácie. Spojenie rôznych fakúlt do jedného celku si vyžadovalo veľa zmien vo vysokoškolskom systéme v rámci celej krajiny. K. Maružová Šebová píše o školských reformách v Segedíne toto: „V duchu spoločenských a politických zmien bolo treba uskutočniť také obsahové a štruktúrne zmeny, ktoré slúžili novým cieľom a úlohám. Spomedzi týchto môžeme spomenúť napríklad vysokoškolský učebný plán z rokov 1989/1990, ktorý v duchu plurality a demokracie odštartoval mnoho nových odborov a umožnil študentom aj učiteľom prechod medzi katedrami a odbormi. Integrácia, akreditácia, kreditový systém, bolonský proces, to všetko sú pojmy, ktoré charakterizujú hlavné smery tejto dvadsaťročnej periódy“. Slová autorky môžeme aplikovať na celý vysokoškolský systém v rámci krajiny (Maružová Šebová, 2010).

² Viac k tejto problematike: Ďurkovská, Kentoš, 2020; Uhrinová, 2016.

procesu. Homišinová (2008) uvádza silnú emocionálnu a kultúrnu viazanosť Slovákov v Maďarsku k Maďarskej republike; nepriaznivé demografické ukazovatele, výraznú spoločenskú integráciu, jazykovú a národnostnú asimiláciu; nekompaktnosť osídlenia a osobitý charakter slovenských lokalít; nesúlad v údajoch o počte podľa ukazovateľa – národnosť a materinský jazyk; budovanie siete slovenských menšinových samospráv. Podľa Homišinovej je z hľadiska pretrvávania a upevňovania etnicity možné uvedené charakteristiky považovať za destabilizujúce a s negatívnym vplyvom na prejavy a konštrukciu etnickej identity slovenskej minority v Maďarsku vedúce k stále výraznejšej „maďarskosti“ slovenskej minority (Homišínová, 2008).

Revitalizácia slovenského školstva v Maďarsku zhora

Spomenuté ale i ďalšie príčiny vyústili do vypracovania v úvode zmienenej koncepcie na rozvoj slovenského školstva v Maďarsku a akčného plánu s cieľom pozdvihnutia kvality výučby ako aj systémovej pomoci k udržaniu a zlepšeniu jeho stavu. Koncepcia rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku dostala pomenovanie „Náš kompas“ a jej ciele boli zamerané na kľúčových deväť oblastí: 1) kontinuálne pokračovanie slovenského školstva v Maďarsku od materských škôl až po vysoké školy v jednotnom systéme; 2) dôraz na jazykové a odborné znalosti pedagógov; 3) snaha samospráv, spolkov a inštitúcií o vyšší počet prihlásených detí do slovenských materských, základných a stredných škôl; 4) vypracovanie účinných metód merania študijných výsledkov a zabezpečiť ich pravidelné opakovanie; 5) dôraz na rozvoj komunikačných zručností žiakov a to prostredníctvom moderných učebníc a účinných metodických a názorných pomôcok; 6) zlepšiť podmienky v školách na úroveň modernej doby; 7) budovanie metodickej a jazykovej kultúry v regiónoch; 8) pribúdanie dvojjazyčných inštitúcií; 9) prispôsobiť školský systém požiadavkám rodičov a žiakov. Následne koncepcia analyzuje podrobnejšie slovenskú výchovu na materských školách, slovenskú výučbu na základných ,stredných školách, prípravu pedagógov a slovenskej inteligencie a v neposlednom rade definuje aká by mala byť podpora školstva od Slovenskej republiky. Akčný plán na roky 2017 – 2020 zase prináša konkrétne úlohy, hlavné aktivity, ktoré sa v nich majú zrealizovať, termíny plnenia ako aj možných partnerov, zodpovedné osoby, zdroje a výstupy, ktoré vzídu z jednotlivých úloh. Medzi stanovené úlohy bolo do plánu zaradených niekoľko opatrení. Opatrenia akčný plán stanovoval samostatne pre materské školy, jazykové školy, dvojjazyčné školy, stredné a vysoké školy a v neposlednom rade plánovali opatrenia i k motivácii učiteľov. Pre účely tohto článku vypíšeme len opatrenia určené pre dvojjazyčné školy a motiváciu učiteľov nakoľko z tohto prostredia pochádzali i respondenti nášho výskumu. Opatrenia pre dvojjazyčné školy integrovali: vypracovanie doškoloňovacieho programu pre učiteľov

všeobecnovzdelávacích predmetov, realizáciu výstupného testu na konci 8. ročníka, popularizáciu štúdia slovenčiny a zvýšenie počtu žiakov v slovenských gymnáziách. K opatreniam určeným na motiváciu učiteľov boli zaradené: uznanie práce národnostného pedagóga, vytvorenie združenia alebo pracovnej skupiny a plánovaná spolupráca inštitúcií CSSM v záujme národnostného školstva (Školská koncepcia CSSM a akčný plán, 2017).

V približne rovnakom čase ako vznikala koncepcia rozvoja slovenského národnostného školstva v Maďarsku a Akčný plán CSSM začalo aj Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pripravovať v roku 2016 Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (NPRVV). Výsledkom práce expertov bol dokument s názvom „Učiace sa Slovensko“, kvalitatívna vízia vývoja systému výchovy a vzdelávania na desaťročné obdobie. Na základe tohto dokumentu bol založený i Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania 2018 – 2027. Tento dokument tu spomíname len z dôvodu lepšej ilustrácie problémov, ktorým čelia jednotlivé národnostné vzdelávania v susedných štátoch. Uvedomujeme si však ich neporovnateľnosť ako aj diametrálne odlišné východiská jednotlivých školských systémov v krajinách. Avšak považovali sme za zaujímavé na jednom mieste na tieto rozdiely poukázať. Cieľom 1-05 v koncepcii Učiaceho sa Slovenska boli podmienky na vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín. Po krátkom popise súčasného stavu a aktuálnym problémom autori dokumentu prechádzajú priamo k navrhovaným opatreniam. V rámci šiestich opatrení šlo o tieto návrhy: zohľadnenie špecifik pri vzdelávaní príslušníkov národnostných menšín v legislatíve; zabezpečenie učebníc, učebných textov a pracovných zošitov ako aj voľne šíriteľných digitálnych učebných zdrojov v jazyku národnostných menšín; zabezpečenie noriem a dokumentov aj vo vyučovacích jazykoch škôl pre príslušníkov národnostných menšín; zohľadňovanie pri rozhodovaní o sieti škôl a minimálnych počtoch žiakov prirodzené nižšie potreby žiakov na školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín; zohľadniť tiež pri rozpise finančných prostriedkov špecifiká škôl pre príslušníkov národnostných menšín a konzultovanie zmien v systéme výchovy a vzdelávania príslušníkov národnostných menšín osobitne aj s občianskymi združeniami a neziskovými organizáciami pôsobiacimi v tejto oblasti (Učiace sa Slovensko, 2017).

Revitalizácia slovenského školstva v Maďarsku zdola

Vzhľadom na ohrozenie existencie slovenskej národnostnej menšiny Maďarsku je nevyhnutné sa o túto problematiku intenzívne zaujímať i z vedeckého hľadiska. Práve z toho dôvodu bolo realizovaných niekoľko výskumných projektov. Prevažná väčšina bola orientovaná na jazykovo-komunikačné správanie slovenskej mládeže v školách a k najdôležitejším zisteniam patrí, že slovenská mládež nielen v Maďarsku, ale na celej Dolnej

zemi uvádza národnostné školy ako najdôležitejší faktor zachovania ich materinského (slovenského) jazyka.³ Význam národnostného školstva pre budúcu existenciu slovenskej menšiny v Maďarsku je bezpochyby veľký. Práve z toho dôvodu sme sa rozhodli v rámci analýz venovať i podpore tohto školstva zdola pod čím máme na mysli analýzu vybraných výsledkov výskumu realizovaného partnermi SvÚ CSPV SAV, v.v.i. a VÚSM.⁴ Z výsledkov nás zaujímali otázky týkajúce sa koncepcie rozvoja slovenského školstva v Maďarsku a zároveň problematika efektívnosti vybraných opatrení zameraných na zlepšenie stavu vzdelávania na týchto školách. Za analýzu zdola sme to kategorizovali pretože tento projekt sumarizuje názory a postoje priamo pedagógov.

Cieľ príspevku a metódy

Cieľom príspevku v rámci tejto analýzy je poukázať na vzťah sociodemografických faktorov (vek, typ školy) s vnímaním Koncepcie rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku na roky 2017-2020 a vzťah sociodemografických faktorov (vek, typ školy) s výberom opatrení, ktoré majú prispieť k fungovaniu slovenského školstva v Maďarsku.

Dáta pochádzajú z dotazníkového výskumu uskutočneného v desiatich maďarských župách v januári až apríli v roku 2019 na vzorke 139 učiteľov národnostných škôl. Výber respondentov bol realizovaný na školách všetkých troch typov v mestách a obciach, v ktorých prebieha výučba slovenského jazyka (ďalej SJ). Kritériom výberu bolo zamestnanie (pôsobenie ako pedagóga vyučujúceho SJ alebo v slovenskom jazyku) a dostupnosť respondenta bez ohľadu na identifikačné kritériá (vek, lokalita, pohlavie).

Výskumný súbor tvorilo 11,7% mužov a 88,3% žien. Ich priemerný vek bol 48,7 rokov (SD = 10,017), najmenej 24 a najviac 68. U žien bol priemerný vek 49,49 (SD = 9,712), a u mužov 43,44 (SD = 10,954). 7,3% vyučovalo na jednojazyčnej škole, 48,2% na dvojazyčnej a 43,1% na škole, kde sa SJ vyučuje ako predmet. Slovenskú národnosť deklarovalo 54%, maďarskú 18,2% a slovenskú aj maďarskú 27,7% opýtaných.

Pre účel analýz medzi jednotlivými položkami (vek, typ školy) a vnímaním koncepcie rozvoja pedagógmi bola použitá otázka: „*Ako vnímate novú Koncepciu rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku na roky 2017 – 2020?*“ Respondenti mali zvoliť príslušnú možnosť na škále, pričom skóre bolo vypočítané zo 7-bodovej škály, kde 1 = je minimálnym prínosom a 7 = je maximálnym prínosom. Zároveň nás v súvislosti

³ K tejto problematike pozri aj: Ďurkovská, Homišinová, Výrost, 2020.

⁴ Bilaterálny projekt *Súčasný stav a fungovanie slovenského národnostného školstva – reflexia pedagógov, reflexia študentov a reflexia rodičov*. Prvá fáza riešenia projektu bola zameraná na analýzu slovenského školstva v Maďarsku očami pedagógov.

s vnímaním koncepcie rozvoja zaujímal aj názor pedagógov na mieru prispievania vybraných opatrení k fungovaniu slovenského školstva v Maďarsku. Pre účel analýz medzi položkami (vek, typ školy) a vnímaním miery prispievania vybraných opatrení k fungovaniu školstva bola použitá otázka: „Do akej miery vymenované opatrenia prispievajú k fungovaniu slovenského školstva v Maďarsku?“ Respondenti mali na výber zo šiestich opatrení pričom každé hodnotili na 7-bodovej škále, kde 1 = vôbec neprispievajú a 7 = veľmi prispievajú. Vyjadrovali sa k nasledujúcim opatreniam: hosťujúci učitelia; nové učebnice a učebné pomôcky; pobyty (výlet, tábory, kurzy) na Slovensku; doškolovania pre národnostných pedagógov Pedagogickým a metodickým centrom CSSM; nadácia pre nadaných žiakov s cieľom podporovať ich v štúdiu na Slovenskom gymnázium v Békešskej Čabe alebo v Budapešti; slovenské programy pre žiakov a učiteľov ďalších inštitúcií. Pri analýze veku ako premennej sme si respondentov rozdelili do troch vekových skupín, kde k najstaršej vekovej kategórii patrili respondenti vo veku 51 – 68 rokov, ku strednej generácii učiteľov sme zaradili respondentov vo veku 36 – 50 rokov a mladšiu generáciu tvorili pedagógovia vo veku 24 – 35 rokov. Získané výsledky výskumu sme spracovali prostredníctvom metód deskriptívnej štatistiky.

Výsledky

V tejto časti prezentujeme hlavné výsledky príspevku v dvoch častiach podľa analyzovaných dotazníkových položiek.

1. Koncepcia rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku

Na základe zistení môžeme povedať, že slovenskí učitelia vyučujúci v Maďarsku slovenský jazyk alebo v slovenskom jazyku na všetkých typoch slovenských škôl vnímajú Koncepciu rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku v pozitívnom poli škály. Pedagógovia dvojjazyčných škôl považovali, označili vnímanie koncepcie najpozitívnejšie ($M = 5,90$). Najvyššie percento pedagógov z dvojjazyčných škôl (43,3%) volilo na škále hodnotu 7. Veľmi pozitívne vnímali koncepciu i pedagógovia jednojazyčnej školy ($M = 5,50$), pričom najviac percent týchto z týchto pedagógov (66,7%) volilo na škále hodnotenia koncepcie hodnotu 6. Pedagógovia vyučujúci slovenský jazyk ako predmet vnímali koncepciu tiež na pozitívnom poli škály ($M = 5,02$) a najvyššie percento z nich (42,1%) priradilo koncepcii na škále hodnotu 5.

Vnímanie Koncepcie rozvoja slovenského výchovno-vzdelávacieho systému v Maďarsku bolo vysoko pozitívne aj u pedagógov všetkých vekových kategórií. Stredná generácia pedagógov (36 – 50 rokov) hodnotila koncepciu v pozitívnom poli škály ($M = 5,73$) pričom percentuálne najviac

pedagógov (39,0%) vyhodnotilo koncepciu na škále maximálnou hodnotou 7. Aj mladšia generácia pedagógov hodnotila koncepciu na pozitívnom poli škály (M = 5,66) pričom z percentuálneho hľadiska sme zaznamenali 33,3% pedagógov hodnotiacich koncepciu hodnotou 5 ako aj maximálnou hodnotou 7. Staršia generácia pedagógov tiež hodnotila koncepciu pozitívne (M = 5,40) a najviac z nich (30,6%) priradilo koncepcii na škále hodnotu 6.

2. Opatrenia prispievajúce k fungovaniu slovenského školstva v Maďarsku

Pri analýze veku a hodnotenie miery prispievania vybraných opatrení k fungovaniu slovenského školstva v Maďarsku boli všetky opatrenia v každej vekovej kategórii hodnotené na pozitívnom poli škály. Vybrané opatrenia boli vybrané z praxe, preto je tento výsledok prínosný z hľadiska potreby udržania fungovaní všetkých opatrení. K prínosom radíme zistenie, že na škále bolo v pozitívnom poli najvyššie hodnotené u všetkých vekových kategórii jedno opatrenie, a to realizácia pobytov (výletov, táborov, kurzov) na Slovensku. Všetky vekové kategórie priradili na hodnotiacej škále najvyššie hodnoty práve tomuto opatreniu (najmladšia veková kategória M = 6,61; stredná veková kategória M = 6,67; staršia veková kategória M = 6,36). Najmladšia veková kategória v rámci hodnotenia všetkých opatrení na pozitívnom poli škály pritom označila najnižšou hodnotou dve opatrenia host'ujúcich učiteľov (M = 5,77) a nadáciu pre nadaných (M = 5,77). Stredná veková kategória síce stále na pozitívnom poli škály ale najnižšiu hodnotu priradila opatreniu nových učebných učebníc a pomôcok (M = 6,32). A u najstaršej kategórie bolo spomedzi pozitívne hodnotených najnižšie hodnotené opatrenie tiež nových učebníc a učebných pomôcok. Prehľad všetkých zistených hodnôt uvádzame v tabuľke 1.

Tabuľka 1: Výsledky analýzy vek-opatrenia

Opatrenia	Host'ujúci učitelia	Nové učebnice a pomôcky	Pobyty na Slovensku	Doškoľovanie	Nadácia pre nadaných	Slovenské programy iných inštitúcií
Najmladšia generácia						
Priemer	5,77	5,94	6,61	6,16	5,77	6,00
SD	1,92	1,34	0,84	1,09	1,47	1,41
Stredná generácia						
Priemer	6,34	6,32	6,67	6,60	6,52	6,44
SD	0,98	0,90	0,61	0,65	0,83	0,74
Staršia generácia						
Priemer	6,06	5,77	6,36	6,07	6,22	6,13
SD	1,25	1,21	0,90	1,01	0,92	0,96

Vnímanie miery prispievania vybraných opatrení k fungovaniu slovenského školstva na základe typu školy, kde pedagógovia vyučovali sme zaznamenali pri každom opatrení v každom type školy odpovede na pozitívnom

poli škály. Učiteľia jednojazyčnej školy v rámci pozitívneho hodnotenia pripísali najvyššiu hodnotu opatreniu týkajúcemu sa hosťujúcich učiteľov. Stále na pozitívnom poli škály ale najnižšiu hodnotu pripísali opatreniu v podobe doškolovania národnostných pedagógov. Učiteľia dvojjazyčných škôl ako aj učiteľia škôl, kde sa slovenský jazyk vyučuje ako predmet hodnotili najvyššou hodnotou rovnaké opatrenie, a to pobyty (výlety, tábory, kurzy) na Slovensku. Stále pozitívne ale najnižšou hodnotu označili učiteľia dvojjazyčných škôl opatrenie týkajúce sa nových učebníc a učebných pomôcok a učiteľia škôl, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet takto označili opatrenie o príchode hosťujúcich učiteľov. Komplexný prehľad všetkých výsledkov prinášame v tabuľke 2.

Tabuľka 2: Výsledky analýzy typ školy-opatrenia

Opatrenia	Hosťujúci učiteľia	Nové učebnice a pomôcky	Pobyty na Slovensku	Doškolo- vanie	Nadácia pre nadaných	Slovenské programy iných inštitúcií
Jednojazyčná škola						
Priemer	6,40	6,10	6,30	5,70	6,30	5,90
SD	0,69	0,73	0,94	0,94	0,82	0,99
Dvojjazyčné školy						
Priemer	6,64	6,05	6,73	6,53	6,61	6,48
SD	0,64	1,22	0,64	0,87	0,85	0,80
Školy, kde sa slovenský jazyk vyučuje ako predmet						
Priemer	5,50	5,93	6,30	6,10	5,90	6,00
SD	1,57	1,11	0,88	0,91	1,06	1,06

Záver

Úsilie CSSM zefektívňovať slovenské školstvo v Maďarsku aj prostredníctvom spomenutej Koncepcie či Akčného plánu aj podľa údajov z nášho výskumu sa vyplatilo. Pedagógovia čelia mnohým problémom, no vynovenie školstva prostredníctvom týchto dvoch rekonštrukčných materiálov vnímali veľmi pozitívne ako aj realizáciu opatrení prispievajúcich k fungovaniu slovenského školstva v Maďarsku. Dnes s odstupom dostatočného času od začiatku realizácie týchto koncepcií vieme, že sa všetky problémy slovenského školstva nepodarilo eliminovať. Avšak i vďaka realizácii týchto koncepčných zásahov zhora, záujmu odbornej aj laickej verejnosti cez realizáciu projektových výskumov či účasť na odborných seminároch a prednáškach sa na prežitie slovenského národnostného školstva viac apeluje.

Ako potvrdilo skúmanie ombudsmana pre menšiny v roku 2011, školy s vyučovacím materinským jazykom slovenským a dvojjazyčné školy môžu byť najvhodnejšie nielen pre výučbu cudzieho jazyka, ale môžu napomôcť vytvoreniu pospolitosti na základe odovzdávania národnostnej, v našom prípade všeobecnej slovenskej kultúry, resp. kultúry Slovákov v Maďarsku, udržiavania

tradií a organizácie rôznych skupín (Správa parlamentného komisára pre práva národných a etnických menšín o stave vzdelávania v národných a etnických menšinových základných školách, 2011). Z hľadiska osobných a materiálnych podmienok vzdelávania je základnou otázkou existencia a prítomnosť žiakov a to, či rodičia budú požadovať menšinové vzdelávanie, či jazyk menšiny má dostatočnú prestíž. Na mieste je tiež otázka, akú politickú vôľu, politickú aktivitu je potrebné použiť na to, aby sa súčasná situácia a tendencia zmenila.

Bibliografia

- Bindorffer, G. (2007). *Változatok a kettős identitásra*. Budapest: Gondolat Kiadó Kör, ISBN 9789639610859.
- Brubaker, R. - Feischmidt, M. - Fox, J. - Grancea, L. (2006). *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Ďurkovská, M. - Homišinová, M. - Výrost, J. (2020). Selected Aspects of the Use of Slovak Language by Adolescents in the Lower Land (in View of the Latest Research). In *Ethnic Relations in Slovakia at the Beginning of the 21st Century*. Košice: UPJŠ, Faculty of Arts, ISBN 978-80-8152-893-4.
- Ďurkovská, M. – Kentoš, M. (2020). Perspectives of Slovak Ethnic Education in Hungary. In *Sborník z mezinárodní konference ICOLLE 2019 : udržitelnost ve vzdělávání: minulost, současnost a budoucnost*. Petr Adamec, Michal Šimáně, Eliška Kovářová (Eds.) Brno: Mendelova univerzita, ISBN 978-80-7509-702-6.
- Ďurkovská, M. – Kentoš, M. (2021). *Slovak ethnic education in Hungary, as perceived by teachers*. Košice: Institute of Social Sciences, Centre of Social and Psychological Sciences SAS, ISBN 978-80-89524-59-4.
- Homišinová, M. (2008). Percepcia sociálnej identity Slovákov v Maďarsku a Maďarov na Slovensku komparatívna teoretická a empirická analýza. In *Sociológia*, roč. 5, č. 40.
- Kolláth, A. (2003). *A szlovéniai kisebbségek nyelvi jogai a törvények és a rendeletek tükrében*. Budapest: MTA Online Library.
- Maružová Šebová, K. (2010). Dejiny katedry. In *Katedra na Labutej ulici. Zborník prác pri príležitosti 60. výročia založenia Katedry slovenského jazyka a literatúry pri Národnostnom ústave Pedagogickej fakulty Gyulu Juhásza Segedínskej univerzity*. Segedín: SZTE Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Report on the situation of national and ethnic minorities living on the territory of the Republic of Hungary* (February 2009 – February 2011). Budapest, 2011.

- Szarka, L. (2000). Jazykové problémy menšinového školstva na Slovensku a v Maďarsku. In *Človek a spoločnosť*, roč. 3, č. 1. Online: <http://www.clovekaspolocnost.sk/sk/rocnik-3-rok-2000/1/studie-a-clanky/jazykove-problemy-mensinoveho-skolstva-na-slovensku-a-v-madarsku/> [cit. 16.02.2023].
- Školská koncepcia CSSM a akčný plán.* (2017). Online: <http://www.oslovma.hu/index.php/sk/politika/150-politika2/1386-kolska-koncepcia-cssm-a-akn-plan> [cit. 16.02.2023].
- Učiace sa Slovensko – Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania. (2017). Online: https://www.minedu.sk/data/files/6987_uciace_sa_slovensko.pdf [cit. 16.02.2023].
- Uhrinová, A. (2016). O slovenskom školskom systéme v Maďarsku. In Pavelcová, Z. (Ed.). *Slováci v zahraničí, 33. Zborník Krajanského múzea Matice slovenskej*. Martin: Matica slovenská.

Článok je publikovaný v rámci riešenia Bilaterálneho projektu „Súčasný stav a fungovanie slovenského národnostného školstva – reflexia pedagógov, reflexia študentov a reflexia rodičov“.

Mgr. Lucia Heldáková, PhD.

Spoločenskovedný ústav

Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, v.v.i.

Karpatská 5, 040 01 Košice

heldakova@saske.sk